

ปัจจัยที่ใช้ในการตัดสิน “ความสุภาพ” ในการสนทนาของเพศชายและเพศหญิงในกลุ่มตัวอย่างระดับอุดมศึกษาของไทย*

กศณีย์ แมกวารวัฒนา**

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ใช้ในการตัดสินความสุภาพในการสนทนาของเพศชายและเพศหญิง และเพื่อสังเคราะห์ความหมายของ “ความสุภาพ” ในการสนทนาของเพศชายและเพศหญิงจากปัจจัยที่ใช้ในการตัดสินความสุภาพ

ผลการวิจัย พบว่า ในการพิจารณาว่าบทสนทนาของเพศชายสุภาพหรือไม่นั้น ขึ้นกับปัจจัยเรื่องบริบทการใช้ภาษา ได้แก่ เรื่องที่สนทนา การใช้ภาษาได้เหมาะสมกับความสนิทสนมคุ้นเคยระหว่าง ผู้พูด ผู้ฟัง และสถานที่ในการสนทนา ส่วนในเพศหญิง พบว่า ปัจจัยเรื่องรูปภาษาถือเป็นปัจจัยหลักในการตัดสินความสุภาพ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดสรุปได้ว่า ความสุภาพในการสนทนาของเพศชายหมายถึง การใช้ภาษาได้เหมาะสมกับบริบทของการใช้ภาษา ส่วนความสุภาพในการสนทนาของเพศหญิง หมายถึง การใช้รูปภาษาที่สุภาพ การใช้คำลงท้าย และไม่ใช้คำหยาบ

คำสำคัญ: ความสุภาพ บริบทการใช้ภาษา การสนทนาของเพศชาย การสนทนาของเพศหญิง

* ขอกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ ดร.อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ เป็นอย่างสูงที่กรุณาให้คำแนะนำและข้อเสนอแนะในการเขียนบทความ

** นิลิตปริญญาเอก ภาควิชาภาษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330
E-mail: thnmek@yahoo.com

The Factors used for Identifying “Politeness” in Male and Female Conversations among Thai Undergraduate Students*

Thasanee Mekthawornwathana**

Abstract

This paper aims at analyzing the criteria used for politeness determination in male and female conversations and synthesizing the meaning of “politeness” in Thai society.

The result found that the principle criterion for identifying the politeness in male conversation was the situational context; namely, a conversation topic, language level suitable for the relationship between the speaker and the hearer and the place that the conversation takes place. Oppositely, the criterion of female conversation politeness depended on the linguistic forms used.

It also revealed that male politeness in conversation means the ability to use language appropriately in terms of the situational context and female politeness in conversation means the ability to use language appropriately in terms of linguistic forms; that is using polite terms and polite ending words without derogatory vocabulary.

Keywords: *Politeness, Situational Context, Male Conversation, Female Conversation*

* I am grateful to Professor Amara Prasithratsint for her helpful comments and suggestions on an earlier version of this paper.

** A Ph.D. candidate, Department of Linguistics, Faculty of Arts, Chulalongkorn University, Phayathai Road, Pathumwan, Bangkok 10330, THAILAND, E-mail: thnmek@yahoo.com

บทนำ

“ความสุภาพ” เป็นสิ่งที่คนไทยส่วนใหญ่ให้ความสำคัญ ดังจะเห็นได้จากคำพูดที่ผู้ใหญ่มักใช้สอนลูกหลานว่า “พูดจากับผู้ใหญ่ควรพูดให้สุภาพนะลูก” “เป็นผู้หญิง ไม่พูดคำหยาบนะลูก เพราะฟังดูแล้วไม่สุภาพ” หรือ “พูดแบบนี้ไม่สุภาพเลย” การให้ความสำคัญกับความสุภาพยังเห็นได้จากที่มีสุภาชิต คำพังเพย หรือคำคมจำนวนมากที่เกี่ยวข้องกับเรื่องความสุภาพทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น เรียบร้อยเหมือนผ้าพับไว้ สำเนียงส่อภาษา กิริยาส่อสกุล ไปมาลาไหว้ พูดจาเหมือนมะนาวไม่มีน้ำ เถียงคำไม่ตกปาก ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า “ความสุภาพ” คือ แนวคิดที่สำคัญของสังคมไทยในแง่ที่เป็นเสมือนสิ่งที่ให้ประเมินค่าการใช้ภาษา และการประพฤติปฏิบัติของคนในสังคม

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 พจนานุกรมไทยฉบับพิสดาร (สมพร เจริญพงศ์, 2546) พจนานุกรมไทยฉบับใหม่ (เอียรชัย เอี่ยมวรเมธ, 2544) และพจนานุกรมไทยฉบับอธิบาย 2 ภาษา (เอียรชัย เอี่ยมวรเมธ, 2546) และนววรรณ พันธุเมธา (2544) ให้ความหมายของคำว่า “ความสุภาพ” ไว้ในทำนองเดียวกันว่า หมายถึง เรียบร้อย อ่อนโยน ประพฤติดี ละมุนละม่อม แต่ไม่ได้ให้คำตอบที่ชัดเจนว่าจริง ๆ แล้ว “ความสุภาพ” มีความหมายว่าอย่างไร แม้ในแง่การประพฤติปฏิบัติอาจเข้าใจได้ไม่ยากว่า ประพฤติดีสุภาพ หมายถึง การมีกิริยามารยาทที่เรียบร้อย เช่น ในการเดิน การนั่ง หรือการรับประทาน แต่ในแง่การพูด หากแปลความหมายของการพูดสุภาพ ว่าหมายถึง การพูดเรียบร้อย พูดอ่อนโยน ก็ต้องคิดต่อไปว่าพูดเรียบร้อย พูดอ่อนโยน คือ การพูดแบบใด จำเป็นหรือไม่ว่าต้องพูดโดยมีคำลงท้ายว่า “ค่ะ” “คะ” “ค่ะ” จึงจะถือว่าเป็นการพูดแบบสุภาพสำหรับเพศหญิง ถ้าไม่ใช้คำดังกล่าวจะถือว่าเป็นการพูดสุภาพได้หรือไม่ ส่วนในเพศชาย การใช้สรรพนาม “กู” “มึง” กับเพื่อนสนิทจะถือว่าเป็นการพูดที่สุภาพได้หรือไม่ ซึ่งคำตอบเหล่านี้ถือเป็นประเด็นที่น่าสนใจ

ผู้บุกเบิกการศึกษาเรื่องความสุภาพคนแรก คือ ไกรซ์ (Grice, 1975) โดยได้กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ในหลักการให้ความร่วมมือในการสนทนา (Cooperative Principle) และได้กล่าวถึง “กฎความสุภาพ” ไว้ว่าอาจเป็นกฎที่ช่วยเติมเต็มหลักการให้ความร่วมมือในการสนทนาที่เขาเสนอ และสามารถนำมาใช้อธิบายการสนทนาได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งจากข้อเสนอแนะของไกรซ์นี้เองที่จุดประกายให้นักภาษาศาสตร์รุ่นต่อมา คือ เลคอฟ (Lakoff, 1973a) และลีช (Leech, 1983) ได้พัฒนาแนวคิดเรื่องความสุภาพ

หลังจากนั้น บราวน์และเลวินสัน (Brown and Levinson, 1987) ได้นำแนวคิดเรื่องความสุภาพเชิงบวกและความสุภาพเชิงลบมาพัฒนาต่อ โดยมองว่าความสุภาพ หมายถึง ความสุภาพในแง่การเลือกใช้กลวิธีทางภาษาโดยมีเป้าหมายเพื่อรักษา “หน้า” (face) ในขณะสนทนา โดยไม่ได้กล่าวไว้อย่างชัดเจนว่า “ความสุภาพ” มีความหมายว่าอย่างไร เพียงแต่กล่าวเชื่อมโยงเพื่อให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่าง “ความสุภาพ” และ “หน้า” เท่านั้น

งานวิจัยเกี่ยวกับเรื่องความสุภาพในยุคต่อมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังปี 1990 เริ่มตั้งคำถามเกี่ยวกับประเด็นเรื่องความเป็นสากลของแนวคิดเรื่องความสุภาพของ บราวน์และเลวินสัน (1987) เช่น อีเลน (Eelen, 2001 อ้างถึงใน Xie, 2003) ที่ได้จำแนกความสุภาพออกเป็น 2 ชนิด คือ ความสุภาพขั้นที่ 1 (first-order politeness; politeness 1) และความสุภาพขั้นที่ 2 (second-order politeness; politeness 2) โดยอธิบายว่าความสุภาพขั้นที่ 1 หมายถึง ความสุภาพตามมุมมองของผู้พูดทั่วไป (ordinary speakers) ถือได้ว่าเป็นแนวคิดทางสังคมจิตวิทยา ที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมของคนในสังคม ซึ่งก็คือ ความสุภาพที่พบเห็นได้ทั่วไปในกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน ส่วนความสุภาพขั้นที่ 2 หมายถึง ความสุภาพตามมุมมองของนักภาษาศาสตร์รวมทั้งผู้ที่สนใจทำวิจัยเกี่ยวกับเรื่องความสุภาพ เป็นทฤษฎีความสุภาพที่ใช้อธิบายเรื่องความสุภาพในทุกสังคม

อีเลนมองว่าทฤษฎีความสุภาพที่มีอยู่ในปัจจุบันทั้งหมดไม่ได้จำแนกความแตกต่างระหว่างความสุภาพทั้งสองชนิดนี้ และส่วนใหญ่ไม่ได้สร้างทฤษฎีความสุภาพจากความสุภาพขั้นที่ 1 ไปยังความสุภาพขั้นที่ 2 แต่ได้สลับขั้นตอนโดยการสร้างความสุภาพขั้นที่ 2 เพื่อใช้อธิบายความสุภาพขั้นที่ 1 นอกจากนี้ อีเลนยังมองว่าทฤษฎีความสุภาพในปัจจุบันไม่มีความเป็นกลางในการวิเคราะห์ความสุภาพ กล่าวคือ มักให้ความสำคัญกับการศึกษาเรื่องความสุภาพมากกว่าความไม่สุภาพ และมักพิจารณาความสุภาพจากมุมมองของผู้พูดมากกว่าผู้ฟัง

วัตต์ (Watts, 2003) เห็นด้วยกับแนวคิดเรื่องความสุภาพขั้นที่ 1 ของอีเลน และมองว่าสิ่งนี้คือความสุภาพ แต่แนวคิดขั้นที่ 2 นั้นไม่ควรรวมอยู่ในเรื่องความสุภาพ เนื่องจากไม่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมความสุภาพตามแนวคิดของคนทั่วไปในสังคม อีกทั้งการพิสูจน์ว่ามีความสุภาพขั้นที่ 2 หรือไม่เป็นเรื่องที่ทำไต่ยาก ทั้งนี้ต่างจากบราวน์และเลวินสันที่มองว่าความสุภาพหมายถึงความสุภาพขั้นที่ 2

วัตต์มองว่าผู้ที่สนใจศึกษาเรื่องความสุภาพที่ไม่ได้อยู่ในวัฒนธรรมที่พูดภาษาอังกฤษเป็นภาษาแม่ ส่วนใหญ่มักยึดกับแนวคิดเรื่องความสุภาพขั้นที่ 2 หรือความสุภาพตามทฤษฎีที่มีผู้กำหนดไว้แล้ว ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสม โดยวัตต์มองว่าหัวใจของการศึกษาเรื่องความสุภาพนั้น ควรพิจารณาถึงความสุภาพขั้นที่ 1 หรือรูปแบบการประพฤติดิปฏิบัติของคนในสังคมและวัฒนธรรมของสังคมด้วยว่าเป็นอย่างไร เนื่องจากเชื่อว่าในทุกวัฒนธรรม เราสามารถสังเกตรูปแบบการประพฤติทางสังคมที่สมาชิกในสังคมมองว่าเป็นรูปแบบที่มีอยู่ร่วมกันได้ หลักความร่วมมือในการสนทนาทางสังคมและการแสดงความใส่ใจถึงความรู้สึกของผู้อื่นคือสิ่งที่เป็นสากลที่พบได้ในทุกวัฒนธรรม เช่น ชาวกรีกจะแสดงความสุภาพโดยการแสดงความใกล้ชิดสนิทสนมและการแสดงความเป็นมิตร แต่ความสุภาพตามมุมมองชาวอังกฤษอาจมีความหมายต่างจากนี้

นอกจากนี้ ยังย้ำว่า “politeness” มีความเป็นสากลในแง่ที่พบได้ในทุกสังคม แต่คนในแต่ละสังคม แต่ละวัฒนธรรมอาจรับรู้ความหมายของคำนี้แตกต่างกัน หรือแม้แต่ในวัฒนธรรมชาวอังกฤษ

เอง ความหมายของคำนี้ก็มีการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย ความเชื่อเรื่องความเป็นสากลของคำว่า “politeness” นี้ สะท้อนให้เห็นจากแนวคิดของวัตต์ที่มองว่าทุกวัฒนธรรมจะมีคำที่มีความหมายตรงกับคำนี้ หรือกรณีที่ไม่พบคำที่มีความหมายตรงกับคำว่า “politeness” จริง ๆ สังคมนั้นก็จะมีวิธีอื่นที่แสดงถึงคุณภาพ ยกตัวอย่างสังคมอิกโบ (Igbo) ที่แม้ไม่มีคำศัพท์ใดในภาษาที่มีความหมายตรงกับคำว่า “politeness” แต่คำนี้ก็มีความหมายตรงกับสิ่งที่ชาวอิกโบมองว่าเป็น “good behavior”

งานวิจัยของสเควิส (Skewis, 2003) เป็นอีกงานหนึ่งที่พบว่าความสุภาพไม่จำเป็นต้องมีความสัมพันธ์กับการพูดอ้อมค้อมตามแนวคิดของบราวน์และเลวินสัน โดยสเควิสศึกษาความสุภาพในการแสดงวัจนกรรมการสั่ง (directive speech act) ในภาษาจีน ที่สนทนากันในศตวรรษที่ 18 ในงานเขียนเรื่อง Honglou meng และพบว่าความอ้อมค้อม (Indirectness) นั้น ไม่มีความสำคัญกับการแสดงความสุภาพในสังคมจีน เนื่องจากสังคมจีนนิยมการพูดจาแบบตรงไปตรงมา ดังนั้น การสื่อถึงความสุภาพจึงแสดงได้โดยใช้เครื่องมือทางภาษาอื่น เช่น คำลงท้าย การซ้ำ คำกริยา หรือการใช้คำเรียกขาน

แม้ผู้วิจัยจะเชื่อว่า “ความสุภาพ” นั้นมีความเป็นสากลในแง่ที่พบได้ในทุกสังคม แต่ยังมีข้อสงสัยในประเด็นเรื่องกลวิธีแสดงความสุภาพที่บราวน์และเลวินสันกำหนดไว้ เนื่องจากมองว่าคนในแต่ละสังคม แต่ละวัฒนธรรมน่าจะรับรู้ความหมายของคำว่า “ความสุภาพ” แตกต่างกันไป ซึ่งทำให้มีกลวิธีการแสดงความสุภาพในรูปแบบที่แตกต่างกัน ยกตัวอย่างเช่น งานวิจัยของเดวี (Davie, 1987) ที่พบชาวอังกฤษมักกล่าวขอบคุณเพื่อแสดงถึงความสุภาพเสมอแม้จะได้รับความช่วยเหลือจากผู้อื่นเพียงเล็กน้อยก็ตาม เช่น การช่วยเก็บของที่ตกบนพื้น การช่วยปิดประตูรถ หรือการส่งเกลือให้ขณะรับประทานอาหาร แต่ชาวโมร็อกโกกลับมองว่าการกล่าวขอบคุณเมื่อได้รับความช่วยเหลือในเรื่องเล็กน้อยเช่นนี้เป็นการประจบประชัน ไม่ได้แสดงความสุภาพแต่อย่างใด

ในสังคมแอฟริกันตะวันตก เอเมกาและบริดเวลด์ (Ameka and Breedveld, 2004) พบว่า บรรทัดฐานของสังคมแอฟริกันตะวันตกมักไม่พูดคุยขณะรับประทานอาหาร เพื่อแสดงถึงคุณภาพ โดยถือว่า ช่วงเวลานี้ทุกคนควรเงียบ ซึ่งลักษณะเช่นนี้ตรงกันข้ามกับที่พบในสังคมตะวันตก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวัฒนธรรมของชาวตะวันตกซึ่งมองว่าขณะรับประทานโดยเฉพาะอย่างยิ่งอาหารมื้อเย็นที่ถือว่าเป็นมื้อที่สำคัญที่สุดนั้น เป็นเวลาที่เหมาะสมที่สุดในการพูดคุยเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ของสมาชิกในครอบครัว ไม่ได้มองว่าเป็นการแสดงความไม่สุภาพแต่อย่างใด

จากการสำรวจงานวิจัยที่ผ่านมา พบว่า มีการศึกษาเรื่องความสุภาพจำนวนมาก โดยงานวิจัยส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยทางด้านวัจนปฏิบัติศาสตร์ที่มุ่งศึกษากลวิธีความสุภาพในการแสดงวัจนกรรมประเภทต่าง ๆ ตามกรอบทฤษฎีเรื่องความสุภาพของบราวน์และเลวินสัน (Brown and

Levinson, 1987) ทั้งที่ศึกษากลวิธีแสดงวัจนกรรมในสังคมใดสังคมหนึ่ง อาทิ งานของอิเตรค ดลเพ็ญ (2544), วิมลพักตร์ พรหมศรีมาศ (2543), ธนพรธ สายหรั่ง (2543), ปิยะวัลย์ วิรุฬหชัยพงษ์ (2543), วิสันต์ สุขวิสิทธิ์ (2547), รุ่งอรุณ ใจซื่อ (2549), สิทธิธรรม อ่องวุฒิวัฒน์ (2549), ลินี วณิชชานนท์ (2541), ทศนีย์ เมฆถาวรวัฒนา (2541), ภาสพงศ์ ผิวพอใช้ (2545), จุริรัตน์ เพชรรัตนโมรา (2544), ปวีณา วัชรสุวรรณ (2547) และงานที่ศึกษาเปรียบเทียบกลวิธีแสดงวัจนกรรมของสองวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน เพื่อหาคำตอบว่ากลวิธีความสุภาพในการแสดงวัจนกรรมประเภทต่าง ๆ ของในแต่ละสังคมเป็นอย่างไร สะท้อนลักษณะเด่นของสังคมนั้น ๆ อย่างไร อาทิ งานของบลุม – คูลคาและโอลชเตน (Blum-Kulka & Olshtain, 1984), โรซาโลอู (Rosaloo, 1982), แนช (Nash, 1983), ชิฟฟริน (Schiffrin, 1984), และเบอร์กแมนและแคสเปอร์ (Bergman & Kasper, 1991)

สังเกตได้ว่างานวิจัยทั้งหมดข้างต้นมุ่งวิเคราะห์หากกลวิธีในการแสดงความรู้สึกสุภาพ เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีที่พบกับวัฒนธรรมของสังคมใดสังคมหนึ่ง โดยไม่ได้มุ่งศึกษา “ปัจจัย” ที่ใช้บ่งชี้ความสุภาพในการสนทนาแต่อย่างใด ผู้วิจัยเห็นด้วยกับวัตต์ (Watts, 2003) ที่มองว่าแต่ละวัฒนธรรมจะรับรู้ความหมายของคำว่า “ความสุภาพ” แตกต่างกัน ทำให้มีการมองโลกต่างกัน ดังนั้น ปัจจัยที่ใช้ตัดสินความสุภาพจึงควรจะแตกต่างกันด้วย

ผู้วิจัยมองว่าปัจจัยที่ใช้ตัดสินความสุภาพเป็นสิ่งที่น่าสนใจ และยังไม่พบว่ามีผู้ใดศึกษา มาก่อน ดังนั้น จึงสนใจที่จะศึกษาในประเด็นดังกล่าว โดยจำกัดกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาไว้เพียงนักศึกษา ระดับมหาวิทยาลัย เนื่องจากเหตุผลสองประการ ได้แก่ 1) กลุ่มตัวอย่างดังกล่าวเป็นผู้มีความรู้และ ะมัดระวังเรื่องการใช้ภาษา ดังนั้น จึงน่าจะให้ข้อมูลที่ชัดเจนเกี่ยวกับเรื่องความสุภาพได้เป็นอย่างดี และ 2) เนื่องจากการเก็บข้อมูลจากคนไทยหลากหลายอาชีพในสังคมอาจต้องใช้ระยะเวลานาน ดังนั้น ด้วยข้อจำกัดเรื่องเวลา ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรจำกัดกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาในครั้งนี้ เพื่อหาคำตอบ ในเบื้องต้นว่าเกณฑ์ที่ใช้ในการตัดสินว่าการสนทนาของเพศชายและเพศหญิงในกลุ่มตัวอย่างที่เป็น นักศึกษาระดับอุดมศึกษาได้แก่ปัจจัยใดบ้าง ซึ่งสามารถใช้เป็นแนวทางศึกษาปัจจัยที่ใช้ในการ กำหนดความหมายของความสุภาพในการสนทนาของเพศชายและเพศหญิงในระดับที่ใหญ่ขึ้นคือ ระดับสังคมไทยต่อไป ทั้งยังสามารถใช้เป็นแนวทางในการกำหนดความหมายของ “ความสุภาพ” การสนทนาของเพศชายและเพศหญิงในสังคมไทยต่อไปได้

วัตถุประสงค์

เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ใช้ในการตัดสินความสุภาพในการสนทนาของเพศชายและเพศหญิง

สมมติฐาน

ความสุภาพในการสนทนาของเพศชายขึ้นอยู่กับปัจจัยเรื่องบริบทการใช้ภาษา ได้แก่

เรื่องที่สนทนา สถานที่ที่สนทนา และความสนิทสนมระหว่างผู้พูดผู้ฟัง แต่ไม่ขึ้นกับปัจจัยทางภาษา เช่น การใช้คำลงท้ายว่า “ครับ” ส่วนปัจจัยที่ใช้ในการตัดสินความสุภาพในการสนทนาของเพศหญิง ได้แก่ ปัจจัยเรื่องรูปภาพ เช่น การใช้คำลงท้ายคำว่า “ค่ะ” และการไม่ใช้คำหยาบ

วิธีการศึกษา

1) **กลุ่มตัวอย่าง** งานวิจัยนี้เก็บข้อมูลจากนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่กำลังศึกษาอยู่ระดับปริญญาตรีทั้งเพศชายและเพศหญิง ที่มีอายุระหว่าง 18-22 ปี จำนวน 30 และ 40 คน รวมทั้งสิ้น 70 คน เนื่องจากมองว่ากลุ่มตัวอย่างดังกล่าวเป็นกลุ่มที่ให้ความสำคัญกับความสุภาพในการใช้ภาษาไทย ใส่ใจและสังเกตการณ์ปรากฏการณ์ทางภาษาที่เกิดขึ้นในสังคมไทยปัจจุบัน ดังนั้นจึงน่าจะให้ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ภาษาของคนไทยทั้งเพศชายและเพศหญิงได้ครอบคลุมในหลายแง่มุมมากที่สุด อีกประการหนึ่ง คือ ต้องการจำกัดบริบทสังคมเรื่องระดับการศึกษา และอายุ เนื่องจากต้องการให้ผลการวิจัยที่ได้นำเชื่อถือมากที่สุด

2) **เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล** ในขั้นแรกผู้วิจัยได้ทำการสำรวจเบื้องต้นว่าปัจจัยใดบ้างที่น่าจะมีผลต่อการแสดงความสุภาพในการสนทนาของทั้งเพศชายและเพศหญิง เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาจัดทำแบบสอบถามจำนวน 12 สถานการณ์เพื่อใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างในขั้นตอนต่อไป

ในการสำรวจนี้ ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์สนทนาคุยกับนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจำนวน 10 คน ว่าปัจจัยใดบ้างที่ใช้ตัดสินว่าการสนทนาของเพศชายและเพศหญิงสุภาพหรือไม่ โดยใช้เวลาสนทนาคุยประมาณคนละ 10 นาที ผลการสัมภาษณ์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างแสดงความเห็นไปในแนวทางเดียวกันว่าในการพิจารณาว่าการสนทนาสุภาพหรือไม่ต้องดูปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการสนทนา รวม 3 ปัจจัย ได้แก่ ความสนิทสนมระหว่างผู้สนทนาผู้ฟัง กล่าวคือ ถ้าสนทนากับเพื่อนสนิท อาจสนทนาคำว่า “มึง” “กู” ได้ และไม่จำเป็นต้องใช้คำลงท้ายว่า “ค่ะ” หรือ “ครับ” ก็ถือว่าสุภาพ แต่หากใช้กับเพื่อนร่วมงานก็ไม่ควรใช้คำว่า “มึง” “กู” และไม่ใช้คำหยาบ

สถานภาพทางสังคมของผู้ฟังก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่สำคัญ กล่าวคือ เมื่อสนทนากับผู้ใหญ่ หรือผู้ที่มีสถานภาพทางสังคมสูงกว่า เช่น ครู หรือ หัวหน้า ผู้สนทนาควรใช้คำลงท้าย จึงจะถือว่าสุภาพ แต่หากสนทนากับคนที่มีสถานภาพทางสังคมต่ำกว่า ก็อาจไม่จำเป็นต้องมีคำลงท้าย ก็ถือว่าสุภาพแล้ว

ปัจจัยสุดท้าย คือ เรื่องสถานที่ในการสนทนาคุย โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มองว่าเรื่องเดียวกันแต่หากสนทนาในสถานที่แตกต่างกัน อาจถือเป็นการสนทนาที่สุภาพหรือไม่สุภาพก็ได้ ยกตัวอย่างเช่น การสนทนาเรื่องเพศกับเพื่อนสนิทในบ้านพักถือว่าสุภาพกว่าการสนทนาเรื่องเดียวกันในที่สาธารณะ เช่น ร้านอาหาร

จากนั้น ผู้วิจัยได้นำข้อมูลทั้งหมดนี้มาสร้างเป็นแบบสอบถามรวมทั้งสิ้น 12 สถานการณ์ เพื่อสอบถามทัศนคติเรื่องความสุภาพในการใช้ภาษาของผู้สนทนาเพศชาย (ในสถานการณ์ที่ 2 4 6 8 10 และ 12) และของเพศหญิง (ในสถานการณ์ที่ 1 3 5 7 9 และ 11) ที่ปรากฏในแบบสอบถาม ซึ่งมีบริบทสังคมของการใช้ภาษาเรื่องความสนิทสนมระหว่างผู้สนทนาผู้ฟัง สถานภาพทางสังคมของผู้ฟัง เรื่องที่สนทนาคุย และสถานที่ที่สนทนาคุยแตกต่างกัน ดังนี้

- 1) ผู้พูดเพศหญิงคุยกับเพื่อนสนิทเพศหญิง เรื่องส่วนตัว ในที่ทำงาน
- 2) ผู้พูดเพศชายคุยกับเพื่อนสนิทเพศชาย เรื่องผู้หญิง ในร้านอาหาร
- 3) ผู้พูดเพศหญิงคุยกับเพื่อนสนิทเพศหญิง เรื่องงาน ในที่ทำงาน
- 4) ผู้พูดเพศชายคุยกับเพื่อนร่วมงานเพศหญิง เรื่องงาน ในที่ทำงาน
- 5) ผู้อำนวยการเพศหญิงคุยกับครูเพศหญิง เรื่องงาน ในห้องประชุม
- 6) ผู้อำนวยการเพศชายคุยกับครูเพศหญิง เรื่องงาน ในห้องประชุม
- 7) ผู้พูดเพศหญิงคุยกับเพื่อนสนิทเพศหญิง เรื่องทั่วไป บนรถตู้
- 8) ผู้พูดเพศชายคุยกับเพื่อนสนิทเพศชาย เรื่องทั่วไป ในร้านอาหาร
- 9) ครูเพศหญิงคุยกับนักเรียน เรื่องการระบายสีรูปภาพ ในห้องเรียน
- 10) ครูเพศชายคุยกับนักเรียน เรื่องการระบายสีรูปภาพ ในห้องเรียน
- 11) ผู้พูดเพศหญิงคุยกับเพื่อนร่วมงานเพศชาย เรื่องส่วนตัว (โรคริตส์ดวงของเพศชาย) ในที่ทำงาน
- 12) ผู้พูดเพศชายคุยกับเพื่อนร่วมงานเพศหญิง เรื่องส่วนตัว (โรคริตส์ดวงของเพศชาย) ในที่ทำงาน

สถานการณ์ที่ 2 และ 7 ได้มาจากการดัดแปลงบทสนทนาจริง จากหนังสือเรื่อง “หักหลังผู้ชาย” (อนิศ โสธานูเคราะห์ และ อติกานต์ หนูนกัณต์, 2547) ส่วนสถานการณ์อื่นได้มาจากการบันทึกบทสนทนาที่เกิดขึ้นจริงโดยผู้วิจัยเอง โดยแบบสอบถามทั้งหมดสร้างขึ้นตามแนวคิดของ ทรัดกริล (Trudgill, 2000) ที่มองว่าในการใช้ภาษานั้น ผู้สนทนาคนเดียวกันจะใช้ภาษาแตกต่างกันไปในสถานการณ์ที่ต่างกัน ดังนั้น เพื่อข้อมูลที่ได้ครอบคลุมบริบทการสนทนาที่เกิดขึ้นจริงมากที่สุด ผู้วิจัยจึงออกแบบแบบสอบถามที่มีบริบทสังคมที่แตกต่างกัน เพื่อให้สามารถสะท้อนการใช้ภาษาจริงของผู้สนทนาได้ใกล้เคียงที่สุด โดยแบบสอบถามทั้งหมด มีปัจจัยทางสังคม เช่น หัวข้อที่สนทนา สถานที่ และความสนิทสนมคุ้นเคยระหว่างผู้พูดผู้ฟังคล้ายคลึงเป็นคู่ ๆ (1 และ 2, 3 และ 4, 5 และ 6, 7 และ 8, 9 และ 10, 11 และ 12) แต่ละคู่ต่างกันเพียงปัจจัยเรื่องเพศ กล่าวคือ ในสถานการณ์ที่เป็นเลขคี่ (สถานการณ์ที่ 1 3 5 7 9 และ 11) ผู้พูดเป็นผู้หญิง ส่วนในสถานการณ์ที่เป็นเลขคู่ (สถานการณ์ที่ 2 4 6 8 10 และ 12) ผู้พูดเป็นผู้ชาย เนื่องจากต้องการควบคุมปัจจัยอื่น เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างแสดงความเห็นว่าในบริบทการสนทนาแบบเดียวกัน แต่ต่างกันเฉพาะเรื่องเพศของผู้พูด กลุ่มตัวอย่างเห็นว่า คำพูดของเพศหญิงและเพศชายในบทสนทนานั้นสุภาพหรือไม่ เพราะเหตุใด

แบบสอบถามในแต่ละสถานการณ์ข้างต้น ประกอบด้วย คำถาม 2 ข้อ แล้วตามด้วยบทสนทนาของผู้สนทนาผู้ฟังในแต่ละสถานการณ์ โดยคำถามข้อที่ 1 จัดทำขึ้นเพื่อให้กลุ่มตัวอย่างเขียนแสดงความเห็นว่าคำสนทนาของผู้สนทนาเพศชาย หรือเพศหญิงในสถานการณ์ที่กำหนดให้ “สุภาพ” หรือ “ไม่สุภาพ” โดยให้เลือกทำเครื่องหมายหน้าคำดังกล่าว ส่วนคำถามข้อที่ 2 เป็นคำถามปลายเปิด ที่จัดทำขึ้นเพื่อให้กลุ่มตัวอย่างให้เหตุผลสนับสนุนคำตอบในข้อที่ 1 โดยให้กลุ่มตัวอย่างเขียนตอบโดยแสดงเหตุผลว่าเพราะเหตุใดจึงคิดว่าคำสนทนาของบุคคลในบทสนทนา “สุภาพ” หรือ “ไม่สุภาพ” ดังตัวอย่าง

รูปที่ 1: ตัวอย่างแบบสอบถามในสถานการณ์ที่ 11

ข้อ 3: คำถาม 1. ท่านคิดว่าคำพูดของ “นุช” สุภาพหรือไม่ ☐ สุภาพ ☐ ไม่สุภาพ
2. เพราะเหตุใดจึงคิดเช่นนั้น

บทสนทนาที่ 11: ระหว่างเพื่อนร่วมงาน “นุช” และ “เอก” เกี่ยวกับอาการริดสีดวงของเอก ในที่ทำงาน

นุช: ไม่แสบแล้วเหรอ ปกติเลย?

เอก: มันก็ยัง นิดนึงอะพี่ ก็ยังรู้สึกอยู่

นุช: รู้สึกยังไงเหรอ บวมมัยเอก

เอก: รู้สึกว่ามันมีอะไรติดอยู่ที่ก้น แต่ไม่ได้รู้สึกอะไรมาก ผมแค่รู้สึกว่ามัน...ยังงี้อะ

นุช: รู้สึกเสียววว? (หัวเราะ)

เอก: ไม่ช่ายยยย แค่เกะกะ ..รู้สึกว่าไม่ปกติ

นุช: มันบวมมัยเอก

เอก: ทายา

นุช: พี่ช่วยมัยอะ

เอก: เฮ้ย!!กลัว

3) วิธีการเก็บข้อมูล นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นตามข้อไปเก็บข้อมูล โดยเลือกวิธีให้กลุ่มตัวอย่างเขียนตอบ เนื่องจากการเก็บข้อมูลดังกล่าวมีข้อดี คือ ทำให้กลุ่มตัวอย่างมีเวลาอย่างเพียงพอในการอ่านบทสนทนาที่ปรากฏในแบบสอบถามหลาย ๆ ครั้ง รวมทั้งมีเวลาในการพิจารณา คิด และ ทบทวนว่าคำสนทนาของบุคคลที่กำหนดในแต่ละสถานการณ์นั้นสุภาพหรือไม่ ก่อนการตอบคำถาม ทำให้คำตอบที่ได้เป็นทัศนคติจริง ๆ ของกลุ่มตัวอย่าง เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างไม่ได้ตอบด้วยความรีบร้อน แต่ได้ผ่านการวิเคราะห์อย่างถี่ถ้วนแล้ว

4) การวิเคราะห์ข้อมูล ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

4.1) นำข้อมูลที่ได้จากคำตอบข้อที่ 1 ของแบบสอบถามมานับจำนวนความถี่และคำนวณค่าร้อยละ ว่ามีสถานการณ์ใดบ้างที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่คิดว่า คำพูดของผู้พูดเพศชายและเพศหญิงเป็นการพูดที่สุภาพ และในสถานการณ์ใดบ้างเป็นการพูดที่ไม่สุภาพ

4.2) นำข้อมูลที่ได้จากคำตอบข้อที่ 2 ของแบบสอบถาม มาจำแนกเป็นเหตุผลที่กลุ่มตัวอย่างใช้สนับสนุนคำตอบของตนในข้อที่ 1 แล้วนับจำนวนความถี่และคำนวณค่าร้อยละของเหตุผลแต่ละประเภท แล้วจัดกลุ่มว่าเหตุผลที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างเป็นปริบทสังคม เช่น ความสนิทสนมคุ้นเคยระหว่างผู้พูดผู้ฟัง สถานภาพทางสังคมระหว่างผู้พูดผู้ฟัง หัวข้อการสนทนา หรือปัจจัยทางภาษา เช่นการใช้สรรพนาม “กู” “มึง” หรือการใช้คำหยาบ คำสแลงต่าง ๆ

4.3) สังเคราะห์ความหมายของความสุภาพในการสนทนาของเพศชายและเพศหญิงจากเหตุผลในข้อที่ 4.2

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ทศนคติเรื่องความสุภาพในการสนทนาของเพศชายและเพศหญิง

เมื่อนำแบบสอบถามทั้ง 12 สถานการณ์ที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างมาวิเคราะห์ พบว่าจากจำนวนสถานการณ์ 6 สถานการณ์ที่ผู้พูดเป็นเพศชาย (สถานการณ์ที่ 2, 4, 6, 8, 10 และ 12) และอีก 6 สถานการณ์ที่ผู้พูดเป็นเพศหญิง (สถานการณ์ที่ 1, 3, 5, 7, 9 และ 11) นั้น กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าสถานการณ์สะท้อนความสุภาพและไม่สุภาพ ดังแสดงรายละเอียดในตารางที่ 1

ตารางที่ 1: ทศนคติของกลุ่มตัวอย่างต่อแบบสอบถามทั้ง 12 สถานการณ์

ลำดับสถานการณ์ (เพศของผู้พูด)	ทศนคติของกลุ่มตัวอย่าง	
	สุภาพ ความถี่ (%)	ไม่สุภาพ ความถี่ (%)
สถานการณ์ที่ 1 (เพศหญิง)	32 (45.71)	✓ 38 (54.29)
สถานการณ์ที่ 2 (เพศชาย)	10 (14.29)	✓ 60 (85.71)
สถานการณ์ที่ 3 (เพศหญิง)	✓ 70 (100)	0 (0.00)
สถานการณ์ที่ 4 (เพศชาย)	✓ 60 (85.71)	10 (14.29)
สถานการณ์ที่ 5 (เพศหญิง)	✓ 42 (60.00)	28 (40.00)
สถานการณ์ที่ 6 (เพศชาย)	✓ 54 (77.14)	16 (22.86)
สถานการณ์ที่ 7 (เพศหญิง)	18 (25.71)	✓ 52 (74.29)
สถานการณ์ที่ 8 (เพศชาย)	✓ 46 (65.71)	24 (34.29)
สถานการณ์ที่ 9 (เพศหญิง)	0 (0.00)	✓ 70 (100)
สถานการณ์ที่ 10 (เพศชาย)	32 (45.71)	✓ 38 (54.29)
สถานการณ์ที่ 11 (เพศหญิง)	✓ 56 (80.00)	14 (20.00)
สถานการณ์ที่ 12 (เพศชาย)	✓ 70 (100)	0 (0.00)

เหตุผลที่กลุ่มตัวอย่างเห็นว่า คำพูดของผู้พูดที่เป็นเพศหญิงในสถานการณ์ที่ 3 5 และ 11 เป็นการสนทนาที่สุภาพ คือ เรื่องปัจจัยทางภาษา กล่าวคือ การไม่ใช้คำหยาบหรือคำสบถ โดยกลุ่มตัวอย่างมองว่าคำพูดของผู้พูดเพศหญิงในสถานการณ์เหล่านี้สุภาพเพราะเหตุผลดังกล่าวสูงถึง 100%, 71.49%, และ 91.85% ตามลำดับ ส่วนเหตุผลอื่นรองลงมา ได้แก่ การใช้คำพูดได้เหมาะสมกับสถานภาพของผู้พูดผู้ฟัง การที่ผู้พูดมีเจตนาดี และการพูดจามีเหตุผล ดังรายละเอียดในตารางที่ 2

ตารางที่ 2: เหตุผลของกลุ่มตัวอย่างที่มองว่าคำพูดของผู้พูดที่เป็นเพศหญิงในสถานการณ์ที่ 3, 5 และ 11 เป็นการสนทนาที่สุภาพ

ลำดับสถานการณ์	เหตุผลที่ตัดสินว่าคำพูดของผู้พูดสุภาพ จำนวน (เปอร์เซ็นต์)		
	ลำดับที่ 1	ลำดับที่ 2	ลำดับที่ 3 (อื่น ๆ)
สถานการณ์ที่ 3	ไม่ใช้คำหยาบหรือคำสบถ 70 (100)	—	—
สถานการณ์ที่ 5	ไม่ใช้คำหยาบหรือคำสบถ 30 (71.49)	พูดกับลูกน้อง เหมาะสมแล้ว 10 (23.81)	มีความเป็นผู้ใหญ่ คุณมีสาระ 2 (4.76)
สถานการณ์ที่ 11	ไม่ใช้คำหยาบ หรือคำสบถ 52 (91.85)	มีความเป็นผู้ใหญ่ คุณมีสาระ 4 (8.15)	—

ส่วนเหตุผลที่กลุ่มตัวอย่างเห็นว่า คำพูดของผู้พูดที่เป็นเพศหญิงในสถานการณ์ที่ 1, 7 และ 9 เป็นการสนทนาที่ไม่สุภาพมากที่สุด คือ ปัจจัยทางภาษา เรื่องการใช้คำหยาบหรือคำสบถ ได้แก่ สรรพนาม “กู” “มึง” และการไม่ใช้คำลงท้าย เช่น “คะ” “ค่ะ” รองลงมา คือ ปรับท่วงทမ်း เรื่องสถานที่ในการสนทนา ดังรายละเอียดในตารางที่ 3

ตารางที่ 3: เหตุผลของกลุ่มตัวอย่างที่มองว่าคำพูดของผู้พูดที่เป็นเพศหญิงในสถานการณ์ที่ 1, 7 และ 9 เป็นการสนทนาที่ไม่สุภาพ

ลำดับสถานการณ์	เหตุผลที่ตัดสินว่าคำพูดของผู้พูดไม่สุภาพ จำนวน (เปอร์เซ็นต์)		
	ลำดับที่ 1	ลำดับที่ 2	ลำดับที่ 3 (อื่น ๆ)
สถานการณ์ที่ 1	ใช้คำหยาบหรือคำสบถ 36 (94.74)	ไม่ใช้คำลงท้าย 2 (5.26)	—
สถานการณ์ที่ 7	ใช้คำหยาบหรือคำสบถ 48 (92.30)	พูดคำว่า “มึง” “กู” ในที่สาธารณะ 4 (7.70)	—
สถานการณ์ที่ 9	ไม่ใช้คำลงท้ายและไม่เป็น ตัวอย่างที่ดี 70 (100)	—	—

สำหรับเหตุผลที่กลุ่มตัวอย่างเห็นว่า คำพูดของผู้พูดที่เป็นเพศชายในสถานการณ์ที่ 4, 6, 8 และ 12 เป็นการสนทนาที่สุภาพมากเป็นสองอันดับแรก ได้แก่ การใช้ภาษาได้เหมาะสมกับความสนิทสนมคุ้นเคยระหว่างผู้พูดผู้ฟัง เช่น การพูดกับเพื่อนสนิทในสถานการณ์ที่ 4, 8 และ 12 หรือการพูดกับลูกน้องในสถานการณ์ที่ 6 รองลงมา คือ ปัจจัยทางภาษา เรื่องการไม่ใช้คำหยาบและคำสบถ เนื้อหาสุภาพ และลักษณะการพูดที่เป็นผู้ใหญ่ พูดมีสาระ ดังรายละเอียดในตารางที่ 4

ตารางที่ 4: เหตุผลของกลุ่มตัวอย่างที่มองว่าคำพูดของผู้พูดที่เป็นเพศชายในสถานการณ์ที่ 4, 6, 8 และ 12 เป็นการสนทนาที่สุภาพ

ลำดับสถานการณ์	เหตุผลที่ตัดสินว่าคำพูดของผู้พูดสุภาพ		
	จำนวน (เปอร์เซ็นต์)		
	ลำดับที่ 1	ลำดับที่ 2	ลำดับที่ 3 (อื่น ๆ)
สถานการณ์ที่ 4	พูดกับเพื่อน เหมาะสมแล้ว 38 (63.33)	ไม่ใช้คำหยาบหรือคำสบถ 18 (30.00)	เนื้อหาสุภาพ 4 (6.67)
สถานการณ์ที่ 6	พูดกับลูกน้อง เหมาะสมแล้ว 42 (77.78)	ไม่ใช้คำหยาบหรือคำสบถ 8 (14.81)	มีความเป็นผู้ใหญ่ คุยมีสาระ 4 (7.40)
สถานการณ์ที่ 8	พูดกับเพื่อน เหมาะสมแล้ว 42 (91.93)	ไม่ใช้คำหยาบหรือคำสบถ 4 (8.70)	—
สถานการณ์ที่ 12	พูดกับเพื่อน เหมาะสมแล้ว 38 (54.29)	ไม่ใช้คำหยาบหรือคำสบถ 32 (45.71)	—

เหตุผลที่กลุ่มตัวอย่างเห็นว่า คำพูดของผู้พูดที่เป็นเพศชายในสถานการณ์ที่ 2 และ 10 เป็นการสนทนาที่ไม่สุภาพมากเป็นสองอันดับแรก ได้แก่ ปรับท่วงท่าเรื่องหัวเรื่องที่สนทนา กล่าวคือ เป็นการพูดเรื่องที่ไม่ให้เกียรติเพศหญิง พูดเกี่ยวกับเพศหญิงในทางเสียหาย หรือพูดเรื่องลามก รองลงมา คือ ปัจจัยทางภาษา เรื่องการใช้ถ้อยคำอนาจารในสถานการณ์ที่ 2 และปรับท่วงท่าเรื่องสถานที่ในการพูดคุย สำหรับสถานการณ์ที่ 8 ดังปรากฏในตารางที่ 3

ตารางที่ 5: เหตุผลของกลุ่มตัวอย่างที่มองว่าคำพูดของผู้พูดที่เป็นเพศชายในสถานการณ์ที่ 2 และ 10 เป็นการสนทนาที่ไม่สุภาพ

ลำดับสถานการณ์	เหตุผลที่ตัดสินว่าคำพูดของผู้พูดไม่สุภาพ จำนวน (เปอร์เซ็นต์)		
	ลำดับที่ 1	ลำดับที่ 2	ลำดับที่ 3 (อื่น ๆ)
สถานการณ์ที่ 2	เนื้อหาไม่ลามก 28 (46.67)	พูดคำว่า “มึง” “กู” ในที่สาธารณะ 20 (33.33)	ใช้คำหยาบหรือคำสบถ 12 (20)
สถานการณ์ที่ 10	ไม่ใช่คำลงท้าย และไม่เป็นตัวอย่างที่ดี 38 (100)	—	—

2. ปัจจัยที่ใช้ตัดสิน “ความสุภาพ” ในการสนทนาของเพศชายและเพศหญิง

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า คำพูดของเพศชายจะถือว่าไม่สุภาพทันทีหากหัวข้อที่สนทนาเป็นการพูดถึงเพศหญิงในทางที่ไม่ดี เช่น การพูดเกี่ยวกับเรื่องเพศในทำนองลามก การวิจารณ์เพศหญิง หรือพูดไม่ให้เกียรติเพศหญิง ดังจะเห็นได้จากในสถานการณ์ที่ 2 คิดเป็น 46.67% โดยสังเกตว่าแม้ผู้พูดเพศชายจะใช้คำสรรพนาม “กู” “มึง” ในบทสนทนาดังกล่าว แต่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มองว่าการใช้คำดังกล่าวไม่ใช่เหตุผลหลักที่ใช้ตัดสินว่าคำพูดของเพศชายในสถานการณ์ดังกล่าวไม่สุภาพ

นอกจากนี้ ในสถานการณ์เดียวกัน กลุ่มตัวอย่างมองว่าบทสนทนาของเพศชายไม่สุภาพเนื่องจากเป็นการพูดเรื่องเกี่ยวกับเพศ และผู้หญิงในที่สาธารณะ ในที่นี้คือร้านอาหาร ซึ่งแปลความได้ว่ากลุ่มตัวอย่างจำนวน 33.33% มองว่าการพูดในหัวข้อดังกล่าวนั้นสามารถกระทำได้ ไม่ถือเป็นการไม่สุภาพ หากพูดคุยในที่ส่วนตัว มีกลุ่มตัวอย่างเพียงส่วนน้อยเท่านั้น ที่เห็นว่าคำพูดของเพศชายในทั้งสองสถานการณ์นี้ไม่สุภาพ เนื่องจากการไม่ใช่คำลงท้าย และการใช้คำว่า “กู” และ “มึง”

ในแง่ความสุภาพ พบว่า การใช้ภาษาได้เหมาะสมกับระดับความสนิทสนมระหว่างผู้พูดผู้ฟังถือเป็นเกณฑ์ที่สำคัญอันดับหนึ่ง ในการพิจารณาว่าบทสนทนาของเพศชายสุภาพหรือไม่ กล่าวคือจะถือว่าสุภาพหากเพศชายใช้ภาษาแบบไม่เป็นทางการจนเกินไป เช่น ในสถานการณ์ที่ 4 ที่กลุ่มตัวอย่างจำนวนส่วนใหญ่ (85.71%) เห็นว่า ผู้พูดเพศชายที่คุยกับเพื่อนร่วมงานเพศหญิง เรื่องงานในที่ทำงานเป็นการสนทนาที่สุภาพ เนื่องจากเห็นว่าการที่ผู้พูดคุยกับเพื่อนร่วมงานได้เหมาะสม ไม่เป็นทางการจนเกินไป และแม้ไม่มีคำลงท้าย “ครับ” ก็ถือว่าสุภาพแล้ว โดยอาจมีการใช้คำทับศัพท์ เช่น “paint” “texture” “stamp” หรือ “control” ปะปนบ้างก็ไม่เป็นไร หรือหากพูดกับผู้ใต้บังคับบัญชาที่มีความสนิทสนมคุ้นเคยกันพอสมควร เช่น ในสถานการณ์ที่ 6 ที่ผู้อำนวยการเพศชายคุยกับ

ครูเพศหญิง เรื่องงานในห้องประชุม ที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (77.78%) มองว่าเป็นการพูดที่สุภาพ เนื่องจากผู้อำนวยการใช้ภาษาที่ไม่เป็นทางการมากเกินไป และสังเกตได้ว่ามีกลุ่มตัวอย่างเพียงส่วนน้อยเท่านั้น (30.00% และ 14.81% ในสถานการณ์ที่ 4 และ 6 ตามลำดับ) ที่ให้เหตุผลว่าคำพูดของผู้พูดเพศชายในบทสนทนานั้นสุภาพ เพราะรูปภาษาที่ใช้ กล่าวคือ ไม่มีคำหยาบคาย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสะท้อนให้เห็นว่า ปัจจัยที่ใช้ในการตัดสินความสุภาพในการสนทนาของผู้พูดเพศชาย คือ ปริบทสังคม เช่น หัวข้อในการสนทนา การใช้ภาษาได้เหมาะสมกับระดับความสนิทสนมระหว่างผู้พูดผู้ฟัง มากกว่าปัจจัยเรื่องรูปภาษาที่ใช้ เช่น การใช้คำลงท้ายว่า “ครับ” หรือการไม่ใช้คำหยาบ

ดังนั้น สรุปได้ว่า ความสุภาพในการสนทนาของเพศชาย หมายถึง การใช้ภาษาได้เหมาะสมกับบริบทของการใช้ภาษาซึ่งครอบคลุม 3 สิ่งหลัก ๆ ได้แก่ เรื่องที่พูด (ไม่พูดเรื่องลามก เรื่องเพศ หรือเรื่องที่ไม่ให้เกียรติฝ่ายหญิง) กาลเทศะ (ใช้ภาษาได้เหมาะสมกับเวลาและสถานที่ เช่น ไม่พูดเรื่องส่วนตัวในที่สาธารณะ) และความสนิทสนมคุ้นเคยระหว่างผู้พูดผู้ฟัง (ไม่ใช้ภาษาที่เป็นทางการเกินไปเมื่อพูดกับเพื่อนร่วมงานหรือเพื่อนสนิท)

ในแง่ของผู้พูดเพศหญิงนั้น พบว่า บทสนทนาจะถือว่าไม่สุภาพทันที หากเพศหญิงใช้คำสรรพนาม “กู” “มึง” แม้ว่าจะพูดคุยกันในเรื่องทั่ว ๆ ไปก็ตาม ดังที่พบในสถานการณ์ที่ 7 (ผู้สนทนาเพศหญิงคุยกับเพื่อนสนิทเพศหญิง เรื่องทั่วไป บนรถตู้) ที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (92.30%) มองว่าไม่สุภาพ นอกจากนี้ ในสถานการณ์ที่ 9 ที่ครูเพศหญิงคุยกับนักเรียน เรื่องการระบายสีรูปภาพในห้องเรียน กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด (100%) มองว่าไม่สุภาพเนื่องจากไม่ใช้คำลงท้าย “คะ” หรือ “ค่ะ” โดยให้ความเห็นเพิ่มเติมว่าครูควรเป็นตัวอย่างที่ดีแก่เด็กนักเรียน

ในแง่ความสุภาพ พบว่า รูปภาษาที่ใช้เป็นปัจจัยที่สำคัญอันดับหนึ่ง ในการพิจารณาว่า บทสนทนาของเพศหญิงสุภาพหรือไม่ กล่าวคือ จะถือว่าสุภาพหากเพศหญิงไม่ใช้คำหยาบ ไม่ใช้สรรพนาม “กู” “มึง” ดังจะเห็นได้จากในสถานการณ์ที่ 3 ที่กลุ่มตัวอย่างคิดเป็นเปอร์เซ็นต์ที่สูงถึง 100% และมองว่าเป็นการสนทนาที่สุภาพ โดยให้เหตุผลว่าเนื่องจากผู้พูดเพศหญิงในแบบสอบถามไม่ใช้คำหยาบ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสะท้อนให้เห็นว่า หลักเกณฑ์ที่ใช้ในการตัดสินความสุภาพในการสนทนาของผู้พูดเพศหญิง คือ รูปภาษา เช่น การใช้คำลงท้ายว่า “คะ” หรือ “ค่ะ” รวมทั้งการไม่ใช้คำหยาบ มากกว่าปัจจัยเรื่องปริบทการใช้ภาษา เช่น หัวข้อในการสนทนา เวลาและสถานที่ในการสนทนา และการใช้ภาษาได้เหมาะสมกับระดับความสนิทสนมระหว่างผู้พูดผู้ฟัง

ดังนั้น สรุปได้ว่า ความสุภาพในการสนทนาของเพศหญิง หมายถึง การใช้รูปภาษาที่สุภาพ การใช้คำลงท้าย และไม่ใช้คำหยาบ

สรุปและอภิปรายผล

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์หลัก 2 ประการ คือ เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ใช้ในการตัดสินความสุภาพในการสนทนาของเพศชายและเพศหญิง และเพื่อสังเคราะห์ความหมายของ “ความสุภาพ” ในการสนทนาของเพศชายและเพศหญิงจากปัจจัยที่ใช้ในการตัดสินความสุภาพ ผลการวิจัย พบว่าในการพิจารณาว่าบทสนทนาของเพศชายสุภาพหรือไม่นั้น ขึ้นกับปัจจัยเรื่องบริบทการใช้ภาษา ได้แก่ เรื่องที่สนทนา การใช้ภาษาได้เหมาะสมกับความสนิทสนมคุ้นเคยระหว่างผู้พูด ผู้ฟัง และสถานที่ในการสนทนา โดยพบว่า ปัจจัยเรื่องรูปภาพ เช่น การใช้คำลงท้าย “ครับ” การใช้หรือไม่ใช้คำหยาบ ไม่ใช่ปัจจัยหลักในการตัดสินเรื่องความสุภาพในการสนทนาของเพศชาย

ตรงกันข้ามกับในเพศหญิงที่พบว่า ปัจจัยเรื่องรูปภาพ เช่น การใช้คำลงท้าย “คะ” หรือ “ค่ะ” การไม่ใช้สรรพนาม “กู” “มึง” และการไม่ใช้คำหยาบ คือ ปัจจัยหลักที่ใช้ในการตัดสินว่าบทสนทนาของเพศหญิงนั้นสุภาพหรือไม่ ส่วนปัจจัยเรื่องบริบทการใช้ภาษามีความสำคัญน้อยมา ดังนั้น จึงพบว่าแม้จะสนทนากับผู้ฟังที่มีสถานภาพทางสังคมต่ำกว่า เช่น กรณีผู้พูดเป็นครู ผู้ฟังเป็นนักเรียน ผู้พูดเพศหญิงก็จะถูกคาดหวังให้ใช้คำลงท้ายในบทสนทนา หรือกรณีผู้พูดเพศหญิงคุยกับเพื่อนสนิทเรื่องทั่วไป โดยใช้สรรพนาม “กู” “มึง” กลุ่มตัวอย่างก็จะมองว่าเป็นการสนทนาที่ไม่สุภาพทันที

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดสรุปได้ว่า ความสุภาพในการสนทนาของเพศชาย หมายถึง การใช้ภาษาได้เหมาะสมกับบริบทของการใช้ภาษาซึ่งครอบคลุม 3 สิ่งหลัก ๆ ได้แก่ เรื่องที่พูด (ไม่พูดเรื่องลามก เรื่องเพศ หรือเรื่องที่ไม่ให้เกียรติฝ่ายหญิง) กาลเทศะ (ใช้ภาษาได้เหมาะสมกับเวลาและสถานที่ เช่น ไม่พูดเรื่องส่วนตัวในที่สาธารณะ) และความสนิทสนมคุ้นเคยระหว่างผู้พูด ผู้ฟัง (ไม่ใช้ภาษาที่เป็นทางการเกินไปเมื่อพูดกับเพื่อนร่วมงานหรือเพื่อนสนิท) ส่วนความสุภาพในการสนทนาของเพศหญิง หมายถึง การใช้รูปภาพที่สุภาพ การใช้คำลงท้าย และไม่ใช้คำหยาบ

เมื่อพิจารณาสถานการณ์ที่มีบริบทการสื่อสารคล้ายคลึงกันที่ละคู่ แต่ต่างกันเฉพาะประเด็นเรื่องเพศของผู้พูด (1 กับ 2, 3 กับ 4, 5 กับ 6, 7 กับ 8, 9 กับ 10, และ 11 กับ 12) พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเห็นเหมือนกันเรื่องการตัดสินว่าสถานการณ์ใดสุภาพหรือไม่สุภาพ ไม่ว่าผู้พูดจะเป็นเพศหญิงหรือเพศชายก็ตาม ยกเว้นในสถานการณ์ที่ 7 และ 8 ที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มองว่าคำพูดของผู้พูดเพศหญิงไม่สุภาพ แต่กลับเห็นว่าคำพูดของเพศชายในสถานการณ์ที่ 8 ซึ่งมีบริบทการสื่อสารคล้ายคลึงกันอย่างมากนั้น เป็นการสนทนาที่สุภาพ แม้ว่าผู้พูดทั้งสองเพศจะพูดกับเพื่อนสนิทเหมือนกัน พูดในที่สาธารณะเหมือนกัน และใช้คำว่า “มึง” “กู” เหมือนกัน

อีกตัวอย่างหนึ่ง คือ ในสถานการณ์ที่ 9 และ 10 นั้น แม้กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มองว่าคำพูดของครูเพศหญิงในสถานการณ์ที่ 9 และคำพูดของครูเพศชายในสถานการณ์ที่ 10 จะไม่สุภาพเหมือนกัน โดยให้เหตุผลของการที่คิดว่าคำพูดดังกล่าวไม่สุภาพว่า “ไม่ใช้คำลงท้าย และไม่เป็น

ตัวอย่างที่ดี” แต่จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เห็นว่าคำพูดของครูเพศหญิงไม่สุภาพนั้นสูงถึง 100% ในขณะที่มองว่าคำพูดของครูเพศชายไม่สุภาพเพียง 54.29% ทั้งที่พูดประโยคเดียวกัน ยกตัวอย่างเช่น “เอ่อ...สวยแล้ว ระบายเข้ม ๆ ระบายแจ่ม ๆ การระบายสี ระบายยังไง ไม่ให้มันเลอะออกมานอกกรอบ ระบายยังไง” หรือ “เฮ้ .. ทำเสร็จแล้ว เก็บเก็บของด้วย เดี๋ยวขึ้นมามาทำต่อ ไปกินข้าวก่อน”

นอกจากนี้ ในสถานการณ์ที่ 5 และ 6 ที่ผู้พูดต่างเป็นผู้อำนวยความสะดวกเหมือนกัน และพูดเรื่องงานกับครูในห้องประชุมเหมือนกันนั้น แม้กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะเห็นว่าการพูดของผู้พูดเพศหญิงในสถานการณ์ที่ 5 และของผู้พูดเพศชายในสถานการณ์ที่ 6 นั้นสุภาพเหมือนกัน แต่เหตุผลที่มองว่าสุภาพนั้นแตกต่างกัน กล่าวคือ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มองว่าคำพูดของผู้อำนวยความสะดวกสุภาพเนื่องจากไม่ใช้คำหยาบและคำสบถ รองลงมา คือ ใช้คำพูดได้เหมาะสมกับสถานภาพทางสังคมของผู้พูดที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างให้เหตุผลว่าคำพูดของผู้อำนวยความสะดวกนั้นสุภาพเนื่องจากใช้คำพูดได้เหมาะสมกับสถานภาพทางสังคมของผู้พูดที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก รองลงมา คือ การไม่ใช้คำหยาบหรือคำสบถ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้นี้ สะท้อนให้เห็นว่า ความสุภาพมีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับแบบแผนการประพฤติปฏิบัติของคนในสังคมในเรื่องการใช้ภาษาของทั้งเพศชายและเพศหญิง แต่อย่างไรก็ตาม ในสังคมไทยมักใช้ความสุภาพในการประเมินค่าและควบคุมวิธีการสนทนาของเพศหญิงมากกว่าเพศชาย สังเกตได้จากการสร้างเงื่อนไขและข้อจำกัดที่เข้มงวดในการแสดงความสุภาพของเพศหญิง เช่น ห้ามใช้สรรพนาม “กู” “มึง” เนื่องจากถือเป็นการใช้ภาษาที่ไม่สุภาพ แต่หากเป็นผู้พูดเพศชายสามารถใช้สรรพนามดังกล่าวได้

ผู้วิจัยตั้งเป็นข้อสังเกตว่า สังคมไทยคาดหวังว่าเพศหญิงน่าจะเป็นแบบอย่างในการใช้ภาษา เช่น ไม่ใช้คำสรรพนาม “กู” “มึง” หรือควรใช้คำลงท้าย “คะ” แม้ว่าจะพูดกับผู้มีสถานภาพทางสังคมต่ำกว่า เช่น นักเรียนก็ตาม ซึ่งอาจมองได้ว่าสำหรับสังคมไทยแล้ว เพศหญิงมีหน้าที่เป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้ภาษา ดังนั้น เมื่อเพศหญิงใช้ภาษาที่สังคมมองว่าไม่สุภาพ จึงอาจถูกตำหนิมากกว่าเพศชาย

นอกจากนี้ ยังพบประเด็นที่ชวนให้ขบคิดว่า ความสุภาพในการสนทนาของผู้พูดกับการพูดอ้อมค้อมนั้นมีความสัมพันธ์กันหรือไม่ เนื่องจากในสถานการณ์ที่ 11 และ 12 ที่ผู้พูดเพศหญิงพูดถึงเรื่องโรคริดสีดวงของเพื่อนร่วมงาน (สถานการณ์ที่ 11) และเพศชายพูดถึงเรื่องโรคริดสีดวงของตนเอง (สถานการณ์ที่ 12) โดยใช้คำถามที่ตรงไปตรงมาเพื่อถามถึงอาการของเพื่อนร่วมงานคนนี้ เช่น “รู้สึกยังไงเธอ บวมมั้ยเออ” “มันบวมมั้ย” “ตอนหมอสวนนะพี่ รู้สึกทั้งเสียว ทั้งปวดขี้เลย” กลุ่มตัวอย่างก็มองว่าคำพูดของผู้พูดสุภาพ และจากผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ไม่มีกลุ่มตัวอย่างคนใดที่ให้ความเห็นว่าสถานการณ์ทุกสถานการณ์ที่ตนเห็นว่าไม่สุภาพนั้น ไม่สุภาพเนื่องจากการที่ผู้พูดพูดตรงจนเกินไป

อาศัยทฤษฎีความสุภาพตามแนวคิดของบราวน์และเลวินสัน (Brown and Levinson, 1987) กล่าวได้ว่าคำพูดของเพศหญิงในบทสนทนานี้เสี่ยงต่อการเสียหน้าค่อนข้างมาก เนื่องจากการพูดเรื่องส่วนตัวของอีกฝ่ายหนึ่ง และความสนิทสนมระหว่างผู้พูดผู้ฟังในสถานการณ์นี้เป็นเพียงเพื่อนร่วมงานเท่านั้น ไม่ใช่เพื่อนสนิทหรือบุคคลในครอบครัว ดังนั้น ผู้พูดจึงควรใช้กลวิธีการพูดแบบอ้อมค้อม จึงจะถือว่าสุภาพ แต่ผลการวิจัยครั้งนี้กลับพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มองว่า ผู้พูดเพศหญิงในสถานการณ์นี้ใช้ภาษาสุภาพ

ผลการวิจัยที่ได้จากงานวิจัยนี้ชวนให้เกิดเป็นประเด็นคำถามว่าจริง ๆ แล้วความอ้อมค้อมกับความสุภาพมีความสัมพันธ์กันในลักษณะที่เป็นสากลหรือไม่ แต่ยังไม่สามารถสรุปได้จากงานวิจัยนี้ เนื่องจากอาจต้องออกแบบสถานการณ์ในการเก็บข้อมูลเป็นจำนวนที่มากกว่าที่ใช้ในการเก็บข้อมูลในครั้งนี้ โดยส่วนตัวผู้วิจัยมองว่าในบางสังคมความอ้อมค้อมกับความสุภาพอาจมีความเชื่อมโยงกัน แต่บางสังคมการสนทนาอ้อมค้อมอาจไม่ได้สื่อถึงความสุภาพแต่อย่างใด ในทางตรงกันข้าม อาจเป็นการแสดงความไม่สุภาพก็ได้ หากคนในสังคมนั้นมองว่าการสนทนาอ้อมค้อมเป็นการแสดงเจตนาด้านลบ เช่น ความไม่จริงใจ การเสแสร้ง หรือการสนทนาประชด แต่การแสดงความสุภาพอาจอยู่ในรูปการใช้น้ำเสียง หรือการแสดงออกทางใบหน้า จังหวะการพูดที่สุภาพ แต่เนื่องจากงานวิจัยนี้ไม่ได้ศึกษาในเรื่องดังกล่าว จึงเพียงแต่ตั้งไว้เป็นข้อสังเกตในเบื้องต้นเท่านั้น

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดข้างต้นสรุปได้ว่า ทศนคติต่อความสุภาพในการสนทนาของเพศชายและเพศหญิงนั้นมีความแตกต่างกัน ซึ่งความแตกต่างดังกล่าวนี้ หล่อหลอมให้เกิดอุดมการณ์ทางเพศที่แตกต่างกัน และเป็นแบบอย่างในการประพฤติให้กับเพศชายและเพศหญิงในสังคมไทยว่าควรใช้ภาษาอย่างไรจึงจะเป็นที่ยอมรับในสังคม

เอกสารอ้างอิง

- จूरรัตน์ เพชรรัตนโมรา. (2544). *การศึกษาการขอโทษของผู้พูดที่มีสถานภาพทางสังคมต่างกัน ในภาษาไทย*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทัศนีย์ เมฆดาววัฒนา. (2541). *วัจนกรรมการขอโทษในภาษาไทย*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธนพรพร สายหรั่ง, ร้อยเอกหญิง. (2543). *กลวิธีการปฏิเสธในภาษาอังกฤษของนักศึกษาไทย ที่เรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศ*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เกียรติชัย เอี่ยมวรเมธ. (2546). *พจนานุกรมไทย ฉบับอธิบาย 2 ภาษา*. กรุงเทพฯ: อักษรพิทยา.

- นววรรณ พันธุ์เมธา. (2544). *คลังคำ*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง.
- ปวีณา วัชรสุวรรณ. (2547). *กลวิธีการกล่าวแย้งในภาษาไทยของผู้ที่มีสถานภาพต่างกัน: กรณีศึกษาของครูและนักเรียน*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปิยะวัลย์ วิรุฬหชัยพงษ์. (2543). *โครงสร้างและกลวิธีการขอร้องในภาษาไทยและภาษาอังกฤษแบบอเมริกัน: การศึกษาวิจัยปฏิบัติการศาสตร์*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภาสพงศ์ ผิวพอใช้. (2545). *การตอบรับคำขอโทษในภาษาไทย*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รุ่งอรุณ ใจเชื้อ. (2549). *วัจนกรรมการแสดงความไม่พอใจในภาษาไทย: กรณีศึกษานิสิต นักศึกษา*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิมลพักตร์ พรหมศรีมาศ. (2543). *กลวิธีการปฏิเสธในการตอบวัจนกรรมที่แสดงความปรารถนาดีในภาษาไทย*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิสันต์ สุขวิสิทธิ์. (2547). *วัจนกรรมการบริภาษในภาษาไทย*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมพร เจริญพงศ์. (2546). *พจนานุกรมไทยฉบับพิสดาร*. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.
- ลธิธิธรรม อ่องวุฒิวัฒน์. (2549). *วัจนกรรมการตักเตือนในภาษาไทย*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ลีนี วณิชขานนท์. (2541). *วัจนกรรมการสัญญาของเด็กไทย: การศึกษาเชิงอภิวิจัยปฏิบัติการศาสตร์*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อนิศ โอสธานุเคราะห์ และ อติกานต์ หนูนกัณดี. (2547). *หักหลังผู้ชาย*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่งจำกัด (มหาชน).
- อิศเรศ ดลเพ็ญ. (2544). *การศึกษาการให้คำแนะนำในภาษาไทย*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Ameka Felix, K and Breedveld, Anneke. (2004). Areal cultural scripts for social Interaction in West African communities. *Intercultural Pragmatics*, (1-2), 167-187.
- Bergman, Marc L., & Kasper, Gabriele. (1991). The interlanguage of apologizing cross-cultural evidence. *Hawaii Working Paper*, (10), 139-176.
- Blum-kulka, Shoshana and Olshtain, Elite. (1984). Request and a apologies: A Cross-Cultural study of Speech Act Realization Pattern (CCSARP). *Applied Linguistics*, (5), 196-213.

- Brown, Penelope and Stephen C. Levinson. (1987). *Politeness: some universals of language use*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Davie, Eirlys. (1987). A contrastive approach to the analysis of politeness Formulus. *Applied Linguistics*, (8), 75-88.
- Grice, Paul. (1975). Logic and conversation. In *Syntax and Semantics 3: Speech Acts*. Cole, P. & Morgan, J.L. (eds.), 41-58. New York: Academic Press.
- Lakoff, R. (1973a). The logic of Politeness; or minding your p's and q's. *Chicago Linguistics Society*, (8), 292-305.
- Leech. (1983). *Principles of Pragmatics*. London: Longman.
- Nash, Thomas. (1983). American and Chinese politeness strategies "It sorts of disturb my sleep", "health is important". *Hawaii working Paper*, (2), 23-38.
- Rosaloo, Michelle Z. (1982). The Thing we do with word: Ilongot Speech Acts and Speech Act Theory in Philosophy. *Language in Society*, (11), 203-237.
- Schiffrin, Deborah. (1984). Jewish argument as sociability. *Language in Society*, (13), 311-335.
- Skewis, Malcolm. (2003). Mitigated directness in *Honglou meng*: directive speech acts and politeness in eighteenth century Chinese. *Journal of Pragmatics*, (35), 161-189.
- Trudgill, Peter, (2000). *Sociolinguistics: An introduction to language and society*. London: Penguin Books.
- Watts, Richard, J. (2003). *Key Topic in Sociolinguistics: Politeness*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Xie, Chaoqun. (2003). Book review. *Journal of Pragmatics*, (35), 811-818.

ภาคผนวก

ตัวอย่างแบบสอบถามที่ใช้ในงานวิจัย จำนวน 6 สถานการณ์

ผู้พูดเพศหญิง

- สถานการณ์ที่ 1 ผู้พูดเพศหญิงคุยกับเพื่อนสนิทเพศหญิง เรื่องส่วนตัว ในที่ทำงาน
 สถานการณ์ที่ 3 ผู้พูดเพศหญิงคุยกับเพื่อนสนิทเพศหญิง เรื่องงาน ในที่ทำงาน
 สถานการณ์ที่ 11 ผู้พูดเพศหญิงคุยกับเพื่อนร่วมงานเพศชาย เรื่องส่วนตัว (โรคริดสีดวงของเพศชาย) ในที่ทำงาน

ผู้พูดเพศชาย

- สถานการณ์ที่ 4 ผู้พูดเพศชายคุยกับเพื่อนร่วมงานเพศหญิง เรื่องงาน ในที่ทำงาน
 สถานการณ์ที่ 6 ผู้อำนวยการเพศชายคุยกับครูเพศหญิง เรื่องงาน ในห้องประชุม
 สถานการณ์ที่ 10 ครูเพศชายคุยกับนักเรียน เรื่องการระบายสีรูปภาพ ในห้องเรียน

เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง ☐ อายุ _____ ปี
 กำลังศึกษาอยู่ระดับ ☐ ปริญญาตรี ☐ ปริญญาโท ☐ ปริญญาเอก

คำชี้แจง แบบสอบถามนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “ทัศนคติของคนไทยเรื่องความสุภาพในการสนทนาของเพศชายและเพศหญิง”

แบบสอบถาม ประกอบด้วย บทสนทนาจริงระหว่างบุคคลต่าง ๆ และคำถาม 2 ข้อ คือ

1. ท่านคิดว่าคำพูดของบุคคลที่กำหนดในแต่ละสถานการณ์สุภาพหรือไม่
2. เพราะเหตุใดจึงคิดเช่นนั้น (กรุณาเขียนบรรยายเหตุผลสนับสนุนของท่าน)

สถานการณ์ที่ 1: ระหว่างเพื่อนสนิท “นิต” และ “ขวัญ” เกี่ยวกับแฟนของนิต ที่บริษัทแห่งหนึ่ง

นิต: เออ..มึง กูทะเลาะกับเอกอีกแล้ววะ

ขวัญ: นิต กูว่า..มึงต้องใจเย็นลงกว่านี้วะ มึงลองค่อย ๆ พูด ผัวเมียกัน....แทนที่จะถามตรง ๆ ทำไมหนุนี้ไม่โทรหามึงเลย มึงก็ลองเปลี่ยนเป็น วันนี้ถึงบ้านแล้วโทรบอกด้วยนะ มึงเป็นห่วง ทำนองนี้ ผู้ชายหนะ มันแพ้ลูกอ่อนลูกหวานอยู่แล้ว ถ้าพูดกันดี ๆ แล้ว ไม่เหลือปากว่าแรง ยังไงเค้าก็ทำให้ แต่ถ้ามึงพูดให้มันเป็นเรื่องใหญ่โต เค้าก็นึกว่ามึงโทษเค้า มึงต้องพูดจาให้มีศิลปะหน่อยวะ

นิต: กูก็ลองดูแล้ว แต่เอกเค้าเหมือนพูดไม่รู้เรื่องวะ

นก: ไม่น่าเชื่อว่าจะดื้อเหมือนควายได้ขนาดนี้ จันมึงก็ทำใจเหอะวะ

คำถาม 1. ท่านคิดว่าคำพูดของ “ขวัญ” สุภาพหรือไม่ ☐ สุภาพ ☐ ไม่สุภาพ

2. เพราะเหตุใดจึงคิดเช่นนั้น

บทสนทนาที่ 3: ระหว่างเพื่อนร่วมงาน “นก” และ “บี” เกี่ยวกับเวลาที่ช่างจะมาส่งเฟอร์นิเจอร์ที่บริษัท

นก: ตกลงช่างเค้าบอกว่าจะมาก็โมงอะบี

บี: บีก็บอกแล้วว่า...เออ ...จะมาสักประมาณบ่ายโมงครึ่ง บ่ายโมงครึ่งก็น่าจะโอเคนะ... บางที่ช่างเค้าอาจจะมาเร็วกว่าที่บอกเราไว้ก็ได้ จะรอดูจังหวะก่อน แต่กำลังคิดอยู่ว่าบางที่ช่างเค้าอาจจะมาเร็วกว่าที่กำหนดก็ได้ เค้าบอกพอบ่ายโมงครึ่งเค้าก็จะเข้ามาส่งของ จะรอดูจังหวะ แต่กำลังคิดอยู่ว่าคุณหนึ่งเค้ามาพร้อมช่างอยู่แล้ว เค้าอาจจะมาสายหน่อยก็ได้เพราะเค้าก็ส่งเมลมาก็ได้ เค้าอาจจะบอกช่างก็ได้ให้มาเร็วขึ้น

นก: ให้เค้าเลื่อนมาเร็วกว่านี้ได้มั้ย

บี: เค้าบอกไม่น่าจะได้

- คำถาม 1. ท่านคิดว่าคำพูดของ “บี” สุภาพหรือไม่ ☐ สุภาพ ☐ ไม่สุภาพ
2. เพราะเหตุใดจึงคิดเช่นนั้น

**บทสนทนาที่ 11: ระหว่างเพื่อนร่วมงาน “นุช” และ “เอก” เกี่ยวกับอาการ
ริดสีดวงของเอก**

นุช: ไม่แสบแล้วหรือ ปกติเลย ?

เอก: มันก็ยัง นิดนึ่งอะพี่ ก็ยังรู้สึกอยู่

นุช: รู้สึกยังไงหรือ บวมมั้ยเอก

เอก: รู้สึกว่ามันมีอะไรผิดปกติอยู่ทั้งนั้น แต่ไม่ได้รู้สึกอะไรมาก ผมแค่รู้สึกว่ามัน...ยังงออะ

นุช: รู้สึกเสียวว ? (หัวเราะ)

เอก: ไม่หายยยย แค่กะกะ ..รู้สึกว่าไม่ปกติ

นุช: มันบวมมั้ยเอก

เอก: ทายา

นุช: พี่ช่วยมัยอะ

เอก: เอ้ย!!กลัว

- คำถาม** 1. ท่านคิดว่าคำพูดของ “นุช” สุภาพหรือไม่ ☐ สุภาพ ☐ ไม่สุภาพ
2. เพราะเหตุใดจึงคิดเช่นนั้น

บทสนทนาที่ 6 ระหว่าง “ผู้อำนวยการโรงเรียน” และ “คุณครู” เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน

ผู้อำนวยการโรงเรียน: สำหรับชั้นอนุบาล เรามีสัญญาณมือที่ใช้สอนเด็กเยอะ ก็อยากจะให้เราได้คุยกันว่าลองดูว่าสัญญาณที่มันมีเยอะนะ ได้คุยกันว่าสัญญาณแบบเนี่ยมันควรใช้ในเรื่องอะไร มีความหมายว่าอะไร แล้วใช้ในทำนองเดียวกัน หมายความว่า ทั้งชั้นอนุบาลหนึ่งและอนุบาลสองเนี่ยะ คือสัญญาณมันมีเยอะ แต่ควรบอกให้ชัดว่าสัญญาณนั้นะ ตบมือ 1 ครั้งคืออะไร ตบมือ 2 ครั้งคืออะไร จะได้สื่อไปในแนวทางเดียวกัน เพราะถ้าเป็นคนละรูปแบบมันจะยุ่งว่า ห้องนี้หมายความว่าอย่างนี้ อีกห้องสัญญาณเดียวกัน หมายความว่าอีกอย่างหนึ่ง

ครู: ค่ะ

ผู้อำนวยการโรงเรียน: ส่วนเรื่องงบประมาณก็ขอให้เข้าใจว่า งบอาจจะเข้าหน้อยระหว่างนี้ เลยอยากจะให้พวกเราเขียนแผนว่าห้องเรียนควร มีองค์ประกอบอะไรยังไงนะ ค่อย ๆ ทำไปก่อน ฟองบมาก็ว่ากันอีกที

ครู: ค่ะ

- คำถาม** 1. ท่านคิดว่าคำพูดของ “ผู้อำนวยการ” สุภาพหรือไม่ ☐ สุภาพ ☐ ไม่สุภาพ
2. เพราะเหตุใดจึงคิดเช่นนั้น

บทสนทนาที่ 4: ระหว่างเพื่อนร่วมงาน “ชัย” และ “วิภา” เกี่ยวกับการที่ชัยเข้าไปช่วยครูเล่านิทาน

ชัย: เข้าไปช่วยเล่านิทานให้เด็กฟัง แต่รวบรวมสมาธิเด็กได้แป๊บเดียว เด็กก็สมาธิกระจุย เพราะไม่ได้เตรียมภาพให้เด็กดู ไม่ไหว เด็ก ๆ มีอาการตามไม่ทัน แต่ก็กระจุยไม่นานนะ ผมก็ส่งต่อให้เด็กไปทำกิจกรรมข้างล่าง ให้เด็กรับรอง บอกใครเรียบร้อยก่อนก็จะให้ไปก่อน มันยังไม่หลุด

วิภา: อือ อือ กิจกรรมข้างล่าง ทำอะไรก็เหวอ

ชัย: Stamp ไปไม้ ไปไม้ ทาสีแล้ว stamp พวก texture...อีกอันนึงก็พวก paint paint สี เด็กทำสวยเลย

วิภา: อือ น่าสนใจ

ชัย: ดูได้เลยว่าเด็กคนไหนข้อมือแข็งแรง ไม่แข็งแรง ดูจากน้ำหนักมือ การกด เด็กคนไหนกดแล้วลายชัด แสดงว่าน้ำหนักมือดี เด็กคนไหนกดลายไม่ชัดแสดงว่าการ control มือไม่ค่อยดี

- คำถาม** 1. ท่านคิดว่าคำพูดของ “ชัย” สุภาพหรือไม่ ☐ สุภาพ ☐ ไม่สุภาพ
2. เพราะเหตุใดจึงคิดเช่นนั้น

บทสนทนาที่ 10: ระหว่าง “ครูหนุ่ม” และ “นักเรียน” ในห้องเรียนชั้นอนุบาล

ครูหนุ่ม: เอ่อ สวยแล้ว ระบายเข้ม ๆ ระบายแจ่ม ๆ การระบายสี ระบายยังไง ไม่ให้มัน
เลอะออกมานอกกรอบ ระบายยังไง

นักเรียน: ระบายสวย ๆ... ครู..... เหลาสีสั้มให้หน่อย

ครูหนุ่ม: พูดยดี ๆ พูดยังไง พูดยังไม่เพราะเลย

นักเรียน: เหลาสีสั้มให้หน่อยค่ะ

ครูหนุ่ม: เอ้า .. ทำเสร็จแล้ว เก็บเก็บของด้วย เดี่ยวขึ้นมาทำต่อ ไปกินข้าวก่อน

- คำถาม** 1. ท่านคิดว่าคำพูดของ “ครูหนุ่ม” สุภาพหรือไม่ ☐ สุภาพ ☐ ไม่สุภาพ
2. เพราะเหตุใดจึงคิดเช่นนั้น
